

УДК 784.96:316

ВОКАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ

Каблова Т.Б., Румянцева С.В.

Інститут мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка

Стаття присвячена питанням комунікації засобами музичного мистецтва. Зокрема, розглядається вокальний ансамбль з позицій комунікативної діяльності в дискурсі культурно-мистецького процесу. Вокально-ансамблева музика вивчається як форма де втілюються еволюційні зміни соціально-історичного буття. Аналізується процес вокального виконавства та безпосередньо спів в ансамблі як можливість втілення реального буття у слові та звуці, а також збереження культурних маркерів епохи для наступних поколінь. Особливо наголошується на виховному значенні ансамблевого співу в процесі формування музичних смаків людства. **Ключові слова:** вокальна музика, спів, комунікація, соціально-історичне буття, суспільство, вокальний ансамбль.

Постановка проблеми. Сьогодні все більше викликом суспільства постає формування якісного високо комунікативного процесу між особистостями в історичній горизонталі та вертикалі. Комунікація, як засіб існування та передавання цінностей і норм культури визначають рівень культури суспільства та особливості функціонування суспільної сфери найбільш яскраво отримала вираження в соціальній сфері. Але будь-який соціум не існує у відриві від культурно-мистецького процесу, що відбувається в суспільстві та постає певним носієм основних віянь, сподівань та характерних дефініцій історичного зрізу. Мистецтво як друга природа, створена та завершена людиною, вимагає від художника діяти згідно із законами, закладеними в самій природі та природою йому заповіданими. Художній твір, побудований за цими законами, стає мистецтвом – другою природою [4, с. 53]. В такому контексті мистецтво творчість можливо розглядати як репродуктивну діяльність особистості, де виникають певні міжособистісні, міжнаціональні та міжчасові комунікації. Це викликає потребу знаходження найбільш всеохоплюючого виду мистецтва, що є доступним для будь якої людини.

Таким видом мистецтва, що втілює філософсько-суспільну, історичну картину буття, постає музика. Це підтверджується концепцією, яка була сформована ще в VI в. Боецієм, що ґрунтувалося на античних поглядах щодо місця музики в житті людства та світобудови в цілому Піфагора, Платона та Евкліда. Уявлення щодо єдності «космічного», «людського», та «небесного» втілюється в триаду *musica mundana*, *musica humana*, *musica instrumentalis*.

Найбільш доступним для людини видом музичної творчості постає спів. В свою чергу ансамблевий спів «є потужним засобом самоствердження та етнічної самоідентифікації українського народу. Вона уособлюється як унікальне явище, як окрема культурологічна система в контексті світової культури» [5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комунікативні особливості в процесі творчої та мистецької діяльності вивчали ціла низка науковців, серед яких О.В. Брушлинський, Л.П. Гримак, Ю.О. Гусев, В.В. Давидов, Л.О. Зеленов, Є.М. Іванова, О.М. Леонтьєв, В.С. Лозниця, В.Б. Савицький, В.О. Сластьонін, Л.Д. Столяренко, Х. Хекхаузен. Питанням художнього становлення присвячені музично-педагогічні досліджен-

ня В. Антонюк, Е. Абдулліна, Л. Арчажникової, А. Козир, В. Мудмахера, О. Олексюк, Г. Падалки, В. Ражникова, О. Рудницької, Г. Ципіна, О. Щолокової та інші. Але окремого розгляду вокального ансамблю як засобу комунікації поколінь на сьогодні не виявлено, що є **невирішеною частиною загальної проблеми** всебічного вивчення комунікативних процесів засобами музичного мистецтва, зокрема вокалу.

Розгляд вокального ансамблю як засобу комунікації поколінь формує **основне завдання** даної статті.

Виклад основного матеріалу. Голосова емоційна комунікація є генетично обумовленою складовою суспільного життя. Розвиток ансамблевого виконавства постає як цілком логічна складова вокального мистецтва. Ансамблеве виконавство постає як явище, що тільки своїм існуванням апелює до комунікації в своїй діяльності як внутрішній так з реципієнтом.

Історія виникнення вокального ансамблю бере своє коріння в хоровому співі, яке, в свою чергу, є найдавнішою формою музичного виконавства. Спочатку спів мав народний і релігійний характер, не потребував дидактичної підготовки, був засобом вираження почуттів і емоцій, передачі внутрішнього стану людей. Виконання молитов і співів під супровід примітивних музичних інструментів в храмах відрізнялося абсолютною спонтанністю і природністю. Тобто голосова емоційна комунікація є генетично обумовленою складовою суспільного життя.

У сучасному світі спів є можливістю творчого самовираження, демонстрацією красоти голосу та проникнення виконання. Вокальний ансамбль вважається однією з яскравих та цікавих колективних форм роботи з дітьми, молоддю та дорослими. Він є одним з напрямків вокально-хорового мистецтва, що відрізняється від хорового виконання камерністю звучання та можливістю індивідуальної роботи керівника з кожним учасником.

Основна мета більшості вокальних ансамблів – розвинути у учасників-вокалістів любов до колективного співу, музичне почуття й смак. Вокально-ансамблеве виконання розвиває загальну музикальність виконавців, допомагає почути себе зі сторони і об'єктивно оцінити свої можливості і сили. Добре розвинений музичний смак і слух дозволяють аналізувати спів інших виконавців, у тому числі і професійних. Успішний виконавець

ансамблю, який прагне до професійного розвитку, зможе надалі сам організувати творчий колектив, ставши керівником і носієм музичної культури.

Організаційна і змістова робота з вокальним колективом в умовах функціонування культурно-освітніх центрів будується на основі досягнень таких наук, як: музичний менеджмент, музикознавства, естетика, психологія, педагогіка, методика музичного виховання і вокального навчання. Вокальні ансамблі, будучи малою формою спільного музикування, займають вагомим місце в широкій концертній практиці. При цьому вони можуть бути різними за рівнем підготовки виконавців і за стилем виконання.

Заняття у вокальному ансамблі культурно-освітнього центру сприяють розширенню музичної культури молодих людей, розвитку їх музичних здібностей (мелодійного, ритмічного, тембрового, гармонійного слуху; вокального голосу; музичальності в цілому), а також виховують сценічну культуру, музично-художній смак, творчу ініціативу і самостійність. Особливо необхідно підкреслити той факт, що участь у вокальному ансамблі впливає на розвиток їх виконавських навичок, що позитивно позначається на самооцінці особистості і її творчому розвитку в цілому. Йдеться про те, що в процесі ансамблевого співу навіть при наявних вельми скромних вокальних даних у кожного учасника ансамблю з'являється можливість самовираження, публічної демонстрації власних досягнень. Це, в свою чергу, обумовлює прагнення молодіжної аудиторії до освоєння вокального ансамблевого виконавства.

Отже, вокально-ансамблеве виконавство, що відрізняється особливою естетикою і міжособистісною природою, є певним втіленням комунікативного аспекту в суспільно-історичному процесі. Як спосіб комунікації вокальний ансамбль проявляється і в спілкуванні музикантів між собою, й в спілкуванні з аудиторією, а в кінцевому підсумку організовує певний обіг між характером музики, запропонованої цій аудиторії та її нагальними художньо-естетичними потребами. Система «попит-пропозиція» для вокально-ансамблевої музики завжди була і залишається первинною в плані ідейно-художнього змісту та відповідного цьому змісту комплексу використовуваних виразно-конструктивних засобів.

Як і будь-яке музично-художнє явище, форми («стилі музикування») вокально-ансамблева музика схильна до еволюційних змін, що обумовлені властивостями тієї чи іншої соціо-системи, в якій вона функціонує. На відміну від ґрунтового фольклору, який поступово зникає з ужитку і зберігається лише як етно-ресурс у вигляді архаїки, що періодично відроджується саме через ансамблеве музикування у вигляді академічної музичної культури (професійна музика і міська музична культура), «легка музика» відрізняється особливою мобільністю, гнучкістю в жанрово-сти-

лістичному плані. Якщо порівнювати імпровізаційно-розважальну музику побуту з академічним творчістю, то тут також виявляються комунікативно-стилістичні відмінності, засновані, в свою чергу, на відмінностях в ідеології, але ці відмінності несуть позитивні риси діалектичної єдності існування людства. Рефлексія того, що функціонує в нашій реальності буття поступово трансформує нас, але залишає іманентні зв'язки з генезою нашого існування [2, с. 61]. Акцент на творчій діяльності, а саме вокально-ансамблевій, може сприяти посиленню гармонії духовного та національного вимірів життя людини. В ансамблевої діяльності проявляється та людська комунікація, яка спрямована на утворення синтезу творчості природи (створення роду, етносу) і культури (підтримання соціальних традицій і інститутів). Кожен виконавець в ансамблі прямує спочатку на пошук себе – для досягнення виконавського образу, але при цьому необхідно «чути» й іншого, не менш важливого за своїм призначенням, виконавця. Таким чином відбувається комунікативна зустріч між вокалістами, де творча особистість знаходить власне «я», та виходить за його межі, де й знаходиться в співіснуванні з «іншим я». Звісно, це певною мірою перегукується з антропологічною рефлексією. Ця створена ланка (а саме вокальний ансамбль), в свою чергу починає впливати на реципієнта, формуючи новий комунікативний шар. Але при всьому цьому, слід знову наголосити на факті доступності вокальної музики людству та на давніх витоках існування співу та його сакральному значенні. Таким чином, навіть не усвідомлюючи глибоких зв'язків людство оточує себе вокальними звуками, піснями, апелюючи до давніх часів людства. Це формує позачасовий комунікативний зв'язок як всередині нації, країни чи людства в цілому.

Дійсність, де відбувається спів вокального ансамблю в таких умовах постає не тільки як існуючи реалії буття з характерними для свого часу соціокультурними подіями, а як частина світового часового континуума людства. Все це пояснюється вербальною складовою, може носити мовні характеристики, а також звукові, характерні для людства, характеристики. Це полегшує вплив вокального мистецтва, особливо масового характеру, яким за своєю сутністю й може вважатися ансамбль, на людську свідомість, отримувати відгук на звучання слова й музики.

Висновки. Отже, світова практика музичного мистецтва, а саме вокальне ансамблеве виконавство, зберігає зв'язок ні з безпосередньою примітивною дійсністю, але завжди з дійсністю, впорядкованою згідно з відомими загальнолюдськими правилами і перетворюється в слово мистецтва завдяки відомим типізованим слово-образам, які вбирають в себе реальність, але і відразу ж накладають на неї відому схему розуміння та усвідомлення людського буття.

Список літератури:

1. Адорно Т. Вибране: Соціологія музики / Т. Адорно. – М., СПб.: Университетская книга, 1998. 445 с.
2. Адорно Т. Філософія нової музики / Т. Адорно. Пер. с нем. Б. Скуратова. Вст. стаття К. Чухрукідзе. – М., Логос, 2001. 352 с.
3. Бермес І.Л. Український хоровий рух у контексті соціокультурних процесів ХІХ – початку ХХІ століття: дис. ... д-ра мистецтвознавства: 26.00.01 / Бермес Ірина Лаврентівна ; Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – К., 2014. – 437 с.

4. Каблова Т.Б. Золотий перетин як композиційний принцип трансмірності в музичній культурі : монографія / Т.Б. Каблова. – К.: НАКККиМ, 2015. – 160 с.
5. Каблова Т.Б. Специфіка вивчення регіональної хорової культури в соціальному контексті розвитку ХХ – початку ХХІ ст. / Каблова Т.Б., Румянцева С.В. //Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: [зб. наук. праць; вип. XXXVIII]. – К.: Міленіум, 2017. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/19899/1/Kablova_Rumyantseva_AR38.pdf.
6. Лашенко А.П. Проблеми дослідження вітчизняної хорової культури // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського : Українське музикознавство. – К., 1998. – Вип. 28. – С. 13-24.

Каблова Т.Б., Румянцева С.В.

Институт искусств

Киевского университета имени Бориса Гринченко

ВОКАЛЬНЫЙ АНСАМБЛЬ В КАЧЕСТВЕ СРЕДСТВА КОММУНИКАЦИИ

Аннотация

Статья посвящена вопросам коммуникации средствами музыкального искусства. В частности, рассматривается вокальный ансамбль с позиций коммуникативной деятельности в дискурсе культурно-художественного процесса. Вокально-ансамблевая музыка изучается как форма где воплощаются эволюционные изменения социально-исторического бытия. Анализируется процесс вокального исполнительства и непосредственно пение в ансамбле как возможность воплощения реального бытия в слове и звуки, а также сохранения культурных маркеров эпохи для следующих поколений. Отдельно отмечается воспитательном значении ансамблевого пения в процессе формирования музыкальных вкусов человечества.

Ключевые слова: вокальная музыка, пение, коммуникация, социально-историческое бытие, общество, вокальный ансамбль.

Kablova T.B., Rumyantseva S.V.

Institute of Arts, Borys Grinchenko Kyiv University

VOCAL ENSEMBLE AS A MEANS OF COMMUNICATION

Summary

The article is devoted to questions of communication by means of musical art. In particular, the vocal ensemble is considered from the standpoint of communicative activity in the discourse of the cultural and artistic process. Vocal-ensemble music is studied as a form where evolutionary changes of social-historical being are embodied. The process of vocal performance and direct singing in the ensemble as an opportunity for realizing the real being in the word and sounds, as well as the preservation of the cue markers of the epoch for the generations to come, is analyzed. Separately, the educational significance of ensemble singing in the process of forming musical tastes of humanity is emphasized.

Keywords: vocal music, singing, communication, socio-historical being, society, vocal ensemble.